

420

Reflexionou
Var sujet Doue hac an Den .

(277)

Breizis Ker, va brois, c'hoant ameus em c'halon
Da lezel dec'h dre scrit, ha memes en chanson,
An nebeut a sonjou azo ebars em penn,
Ken divarben Doue, ken divarben an Den .

Va c'hontadel zo hir, selavit goucoude,
Hoc'h oll attantion a c'houlen marteze;
Dre Doue e commañz, an Den a heuil neuz;
Calz bras e ar matier, ha va speret en tre .

Doue azo essañz, essañz dre excellañz,
Essañz commañz hep fin, essañz fin hep commañz,
Essañz oll necesser, essañz a vajeste,
Sclêrijen an amzer, eol an eternite .

Eur spered fur e zê, oll comprenadurez;
Buez dre e natur, buez bepret buez;
E viader zo hep ment, commañz na fin memes:
Enna e mâ peb tra, netra n'in deus ermes .

(278)

Eternel, eternal, hep fin hac hep commañz,
E rên a zo dre oll, dre oll dre excellañz,
Punç don e a furnez, punç eus ar virionez
E buissañz a zo oll galloud un Doue .

E c'houiequez a zo gouiequez peb tra oll
Tremenet, da dremen, deân present int oll,
Bet, deut evel da zont, c'hoarveet pe da c'hoarvout,
En e bresañz int oll evel oc'h erruout .

Ebars en templ santel aneân e-unan

(279) E voa e vajeste kent equet na voa mann ;
 Kent equet an amzer , kentoc'h equet peb tria ;
 Kent equet neb commanç ha neb form d'ar bed - mâ .

Er mezellour squidus anean e-unan ,
 En em vel , en em sel , o contempl hep ean
 E evrustet ê hac e oll blijadur ,
 Heb m'en defe ezom a neb seurt crouadur .

An devez admirapl eus an etermite
 A zo un de heb dec'h hac heb vare'hoas ive ;
 De heb fin na commanç , heb nep chanchidiguez ,
 Devez oll a sclerder , a laouenidiguez .

Marvaill ar marvaillou ê evit peb-unan ,
 Evrustet eternel evitan e-unan ;
 Gwir evrustet deân ha da bep crouadur ,
 Hac ennan seul e mâ peb seurt gwir blijadur .

(280) Ne lavarân get oll , ne ma get em galloud :
 Amâ e rencomp chom ; incomprenabl eo tout .
 Incomprenabl en œuvr , ~~matier~~ ha santelz ,
 En galloud , en furnez hac en e c'houiequez .

Labouriou e zaouarn a gonto dec'h calz goell :
 Interrogit anê , crial a rint huel
 E zint oll sortiet demeus e zorn santel ,
 Hac int prest da retorn , pa garo o quervel .

Bremâ amâ , den simpl , anzao ezout dister :
 Stou , izella da benn , hac ador da Grouer ;
 Gra foi var tud an de , tud a speret eston ,
 A zianzao Doue , a dro kein d'ar rêson .

Etouez e labouriou en em sel goucoude
 Evel ar muya caër hac ar c'henta anê :
 Speret , intelligançz unanet d'ar matier ,
 D'an oll nemet deân da stat zo ur matier .

(281) Den paour ! ur myste evit peb-hini all ,
 Da oll sclerder en se arzo du ha teval ;

422

N'en em arret - ta get da philosophia
Evel nombr bras a dud pere aso bremã.

Ta, cabz zo a dud hac en em goll hirie
O credi d'o speret carquet a vanite;
Mes an nep a vo fur a sello e hent pis,
En em dalc'ho er fe, a chommo en ihis.

Quittet a meus va but evit rei un avis,
Mes retornomp d'an Den, sellomp ouz e stat pis,
Ha leveromp bremã penos e commancet,
Diana m'ar permet, gouyeguez hor speret.

Pa blijas gant Doue, essancz oll necesser,
Croui, furmi peb tra, ha commancz en amzer,
Ingoeliabl ha goeliabl en ênv hac en douar,
O c'hrouas manic evit servich e c'hloar.

Gant ur furnez qer bras, dre oll nery e c'halloud,
O dispos, distribu, hac o rencq oll partout;
Gant urz qer admirabl peb tra hac en e blaçz,
Mar rencont eno chom peb hini het e spacz.

(282)

Devaligen an nôs ara kent sklêr an de;
An oiaabr kent an eol, hac al loar e c'houde;
An douar hac an douar, kent o anevalet,
Neuze an Den d'o rên, essancz muioc'h parfet.

Croui a ra an douar bars en devaligen,
An douar en e douez, hoquey c'hoas noas crenn;
Sclender a furm a gomz, hac oiaabr eus an douar:
Evelen e commancz ar bed-mã, hor bro baour.

Orni ara neuze an oiaabr eus a stered,
Ar môr ha reyer bras, hac al leiz a besket,
An douar a blant froierz, fleur, yeod ha louzou,
Lapoucet ha loened hac a brénvedigou.

Eus an douar e furmas pesket ha lapoucet;
Eus an douar neuze an oll anevalet;
An Den a fanc ha poultr, destumien an douar,

(283)

A furm da ziveza, en despet d'e oll gloar.

Greomp, eme Doue, pa ya da furm an Den,
Aneân d'hon imach, hevel demp evit rên,
Evit rên ha gouarn ar bed hac e loened,
Peskot, conedigou, anevalet, prénned.

Corf an den-ta furlmet, Doue c'huez en e façz,
Hac evelse deân ro buez a hir spacz,
Ar rêson d'er c'hundu, pe speret, mar qeret,
Nemet e selaouo, e stat a so parfet.

Eur jardin admirabl hac oll delicius
En devoa grêt Doue, leun a blant marvailus :
Eno e lac an Den d'er gouarn, d'en divoal,
En eur difen outân debri certen aval.

(284) Ne fell qet da Zoue lezel dispar an Den :
Epad ma zeo cousqet e lam e gosteren,
Ganti e furm ar Vreg, hac e présent neuze :
Houmâ, eme Doue, a zo ac'hanon-me.

Doue o benigas, o eureujas memes,
A ro dezgo an urz eus ar briedelez ;
Mes ur menaçz a ra, mar pec'hont, ar maro,
Elec'h o chançz errus ar chançz muia garo.

An Den harvet Adam, ar Vreg a voe Eva,
Essançz, buez ha tad sinifi ar c'henta ;
An eil, eilvet essançz, pe buez mui dister :
Cetu eno an Den pa deu deus e Grouer.

Cetu arze an Den en e stat naturel,
Beva ez hac hep poan, hep clénvet, na mervel
Voa e chançz oll errus, o chom ato fidel
Da Zoue e Grouer, e Autrou eternal.

(285) Peb-seurt ananideguez, peb-seurt oboissançz
A dlie-ta an Den balamour d'e oll chançz ;
Ar rêson el lavar da galon peb-hini,
Ha mancout d'e selaou a zo fast a farzi.

424

Ar serpant aneval, muiya fin deus ar bed,
 D'ar Vreg simpl a lavar : perac ne zebret get
 A oll frouez ar gouez - mâ a zo er barados ?
 Greomp oll, emezi, e maint en hon dispos.

Frouez ar verzeñ creiz, ma tēpremp aneze
 A rofe ar maro demp, herves comz Doue ;
 Nan, nan, eme 'r serpant ; nan, ne rayo morse :
 Griēt eta, emean, hac e veet Doue.

Ar Vreg, siouas, tromplet dre gomzou ar Serpant,
 A gred hac a guemer eus a frouez en instant,
 Da Adam e presant hac a zēbr eveltē :
 Torret ē urz Doue, ennes ē ar farzi.

Fayet e zē an Den, mouget ē d'ar rēson,
 Oc'h heuil passionou hac c'hoantjou e galon.
 O c'heuil c'hoantjou e quic e pec'h an Den, allas !
 Ar marr a heuil neuze ..... Ceti eno e c'hlaçz.

(286)

Doue en eur bourmen er jardin barados,
 A halv Adam neuze. En a respont penos
 O vea er c'hlevet, e voa en eur guzet.
 Ia, eme Doue, rac pec'hi oc'h eus griēt.

Debret oc'h eus ar frouez, en despēt d'am difen.
 Ar Vreg, eme Adam, c'houlenne m'er grajen.
 Perac senti outi ? eme Doue d'an Den :
 Sperrn ha drez an douar ne broduo dec'h qen.

Ha c'houi eta, Eva, perac oc'h eus debret ?
 Ar Serpant, emezi, en doa va c'halennet.
 Milliquet out, serpant, eme Doue neuze ;
 Ruza ri var da gōf, debri douar bemde.

Etre ar Vreg ha tē, da rāçz hac e hini,
 E laqin da jam~~e~~ eternal cassoni,
 Hac hi hac e ligne a vrujuno da beun,
 Caer a perzo esse cregui en e seulen.

(287)

O touguen bugale, eus o laqat er bed,

Greg simpl, eme Doue, evect calz poaniet,
 Ha sujet d'ho pried, balamour d'ho farzi;
 En, c'houi hac ho ligne sujet d'ar maro cri.

Deus c'hoerzen ho pisach e tepret ho para,
 O c'hortos mont en poultr en douar da vreina;
 Ac'hane oc'h furmet, ha di' het da return;
 Cetu setancz Doue, an arrêt en e zorn.

Abus eus ar rëson, pec'het, maro an Den,
 Chommet dre heritach d'ar re en em riene,
 Chanch ares-ta e stat? n'en dê mui naturel:
 E hini a vremenâ a so ar stat marvel.

(288) Doue laca neuze ermès ar barados
 Adam hac e bried da labourat dez nos,
 Evel ma ententfont, an douar oll dre ur bed;
 Cetu arze ar frouez d'an Den eus e bec'het.

Hoguen faut ur pec'her ara faut calz a dud.
 Crennoc'h eo exempl fall eguet n'en dê burzud.
 Exempl an den pec'her, siouas, eguet ere,
 A voe ur sourcen vras a bep seurt follente.

Etouez o oll labour ha poanion ar bed-mâ,
 Eva laca er bed Cain he mab-hema;
 Aben nebeut goude e laca c'hoas Abel:
 Cetu daou zen dez, cetu dê daou vuquel.

Cain pa voe en oad, a labour an douar,
 Abel a voe pastor; mes allas! e histoar
 A voe calz trist meurbet, rac e vreur en lazas;
 Da Adam, da Eva, eston e voe ar glas.

(289) An drouc deut er bed-mâ dre oll farzi ar vreg,
 A rene dreizi ive bea oll reparet.
 Doue ta, pa c'hourdrous eus ar vreg ar serpent,
 A roas d'ar pec'her esper a chenchamant.

Evelse ur pec'her anaoudec a Zoue,
 E sel erel e Dad, hac er ped nos ha de;

426

Cain, e vreur Abel, oc'h heuill exempl o zud,
Ra deñ sacrifiç a froues ha loened mud.

Hoguen ar sacrifiç eus a dra temporel
A bris Doue nebeut : ar galon e asell.
Cain, gant avaricç, a ro peb distera,
Abel, oll carante, a ro a bep goella.

Sacrifiç ar c'henta gant Doue meprisat,
Hac hini equile favorabl recevet,
A ra Cain jalous eus e vreur just Abel ;
D'e larza a goste en tem, ar breur cruel !

Pa c'houlennas neuze, goude e vrenter cruel,
Doue digant Cain pelec'h emã Abel :
N'ou doare, emean ; nen don get e vesser.
E voad, eme Doue, a gri cren en henver.

(290)

Ha neuze vagabond, Cain hac e oll raçç
A chanç meur a seurt bro, a red e meur a blaçç.
E lignez a c'helver tud an dud er Scritur ;
Henvel e voent ounta, oll fall ha dinatur.

Mes Adam hac Eva en desolation
A c'hanas de ur mab o c'honsolation ;
E hano a voe Seth, agreabl da Zoue,
E raçç a voe galvet oll bugale Doue.

Cain a sinifi mab kenta, mab hena ;
Abel, an eilvet mab, ganet eus a Eva ;
Ha Seth a sinifi mab ganet adare :
Sinifiannez conform d'ar Scrit, d'ar virione.

Enos, bugale da Seth, tad al ligne santel,
Ebreze ha Doue a gri a vouez hiel.
Peden public ara, o sonjal apesi
A Zoue ar goler, balamour d'ar fasi.

(291)

Raçç Seth, pe e ligne, a ben pell er goude,
Gant bugale an dud aliançç a eure :
Eureuzi a rejont darn demeus o merc'het,

Ha prestic er goude e teu fall an oll bed .

Evel a nerz e gorf en em dol crenn an den
En qement a zo drouc , en qement zo difen ;
E speret zo buan bepret prest da fasia ,
Hep james ma lavar nep seurt meâ culpa .

Ne ma mui en e hent , souillet ezê gantâ ;
Doue un eilvet quech a ya d'er punisa ;
Prest clos ezê en ênv a uz e-benn an dour ;
E ya da berissa , allas ! ar pec'her paour !

(292) Doue oll coleret a bec'hejou ar bed ,
A resolv distruja kement en deus crouet ;
Mes Noe en o zoues dibec'het a gavas ,
Dein ha d'e famill dre se ec'h eure graz .

Noe hac e famill en un arc'h destumet
Gant ur c'houl a bep seurt a oll loened ar bed ,
A voe e creiz an dour gant Doue savetet ,
An oll dud ha loened nemete voe beuzet .

Noe-ta hac e vrez hac o oll bugale
Da adpeupli ar bed reservet gant Doue ,
Dre beden , sacrificz , en apezas neuze ,
Hac en o benigas ersent e rugale .

En o furnez kenta ne hirdalejont get ,
Hep dale en o zoues voe commun ar pec'het ;
Doue dre ze a choas e[n] o zoues adare
Eur famill d'e zerrich , un alianz neve .

(293) Ja , gant Abraham alianz ra Doue ;
Circuncizet evoe en sin aguementoe ,
En hac e rugale , heb mât eus al ligne ,
Rac ennes voa ar sin a rugale Doue .

Da Abraham neuze Doue a brometas
E c'hanje eus e re Jesus ar Messias ;
Mes faut da heuil bepret oll rêson o speret ,
Racz Abraham ive calz fautou e deus grêt .

428

Al lezen naturel mui-oc'h - mui alteret,
 Doue, dre vadelezh, evit e ahet
 E scrif de var ar men, evit ma chommo pell,
 En e galon an den pa ne ell e delc'hel.

Aumã e ar reglen a gundu peb-hini,
 Kercoulz ha ma voe de eo ivez hon hini;
 Ar rason e gravet kent e calon an den,
 Bremã leget d'an dud gant Doue var ar men.

Feuz an aliançz - mã en em souten bepret,
 Epad meur a gantvet edeus bet gortoet;
 Hac en amzer merget e teu Salver ar bed;
 An Den a zo christen, e stat a zo parfet.

(294)

Doue, oll guirione, ar virione memes,
 Ne drompl na ne dromplo nicun bigen james;
 Bepret fidel en tout, en comz e Brofetet,
 N'en deus lezet netra n'en de accomplisset.

Amã em bez ezom calz mui a c'houiequeuz
 Da ziocleria petra e ar guir gristenes;
 Hogen nemet un touch ne rin en eur dremen:
 Tud a Ilis zo c'hoas, libr e mã al lezen.

Adam, grêt [a] gouar, a lez buez ar c'hic,
 Noe, e creiz an dour, e c'honserv manic;
 Hogen ar Messias, Mab guirion da Zoue,
 Pa deu, a ro deomp oll guir vuez an ene.

Jesus eta ar C'hrist, guir sourcez ar vue,
 Eus ar Verc'hes Vari, ganet e paourente,
 Guir sclerijen an Den e reglen an amzer,
 A zigacçz deomp gantan guir pardon ar pec'her.

(295)

Enorm erroa da faut, Adam, pa zo bet ret
 E tisgenje Doue da effacçz da bec'het;
 Da effacçz da bec'het evit rei ar vue,
 Non pas hini ar c'hic, mes an eternite.

Ya, ar guir vuez, ar vuez eternal

[lire: ar?]
 A ro Doue d'an Den dre varv e vab santel;
 Honnes er vuez gaer, difframmet d'ar maro,
 A ro d'ar c'hristen mad, e lec'h e chançz garo.

Lezen Jesus zo graç, fernes dreist-naturel;
 Ajouti a ra nevez d'an hini naturel;
 Pe gravet er galon, pe scrifet var ar men;
 Ne reont oll o zeir nemet ar giir lezen.

(296)
 Receo buez Jesus, giir vuez ar speret,
 Antren en e ilis zo beza badezet;
 Ar feiz a zo credi e Mab Doue ha Den,
 Bera en e zonzançz, a zo beza christen.

Hoguen, ni pa zomp c'hoars en traonien an douar,
 A eller da c'helver giir draouien a c'hlaç'har,
 Duspren feiz, carantez erit caout ar vuez,
 A nenc ~~pratica~~ mad oll lezennou Doue.

Hon esperançz neuze a zo e veritou,
 Pere rays deomp oll e heuilla er joyou;
 Eno ma ar vuez en deus deomp preparet;
 Honnes eo lod an Den hac e oll errustet.

An Den ta composet eus a bêvar danve:
 Eus douar, dour ha êr, a dan memes ive.
 Er pêvar stat ive, pe amzer a vuez
 A meus d'êc'h disquelet, evesset mad ouz se.

(297)
 Da quenta, stat an Den zo galvet materiel,
 An silvet a zo bet galvet ar stat marvel,
 An drede zo christen, ar bêvar transformet;
 Ennã a zo da zont, pa zeo an errustet.

Consideromp ez eo Adam tad an douar,
 Ha Noe tad an dour, Jesus-Christ tad an ear.
 Petra da c'horto gen ha n'en deo tad an tan,
 Ennes a vo Jesus an deiz ma teui d'hor barn.

N'en deo get gementse un dra a neve sur,
 En ofiçz an Iho er c'haner a dra sur;

430

Cana a rêr e teui bars en deiz a goler
Jesus da varn dre 'n tan ar bed e peb amzer.

An histor-mâ, Den qer, a deu a zorn dister;
Mes ne ancoua get ez out oll da crouer,
E tlees er meuli, e tlees dezân gloar,
Nout evit netra qen amâ var an douar.

Evel dit e roas Crouer qement a zo
D'e oll grouadurien d'e veuli o moueziou;
Pep-hini en e yes a dle gloar d'e Grouer;
Evit se eo crouet, ennes eo e zever.

(298)

An oll loenidigou, peb-hini en e stat,
Pezic ebars en dour, anevaled er c'hoat,
Preonic var an douar, conic ebars en êr,
Oll gant ar memes yes a veul oll o c'hrouer.

Mes te, intelligançz, adle dre da natur
Brasoc'h anaoudeguez da crouer a dra sur
Equet peb-hini all: gouscoude e veler
Nemedout da-unan ne vanc en e zever.

Al langach gouscoude a zo did naturel,
A recevjet neuz da veuli da Grouer;
An abreg eze deus e galiteou,
Ha compren a ra oll e berfectionnou.

An A, credit-an din, a sinifi e ze,
An E eo eternal, an I e rajeste;
An O e buissançz, eze eo incompreabl;
An U e quirione, donder inconcevrabl.

(299)

Lez-ta, lez-tâ, Den qer, lez da oll vanite,
Ha distro oll bremâ, distro ouz da Zoue;
Ro dezân peb seurt gloar ha peb seurt meuleudi;
Da zever er goulen, mancout a ve farzi.

Mar deu da speret ven da stourm euz e zoue,
O selaou rêsoniou abeurs e vanite,
Gra dezân tevel crenn, ha gra comparêson

Etre Doue ha te, mes gra gant peb-rêson.

Al loar zo corf ténval azjouc'h deomp en êr,
Eus a sclerder ann eol e deveus e sclerder;
En e c'hostez sclêrêt e seblant sclêrijen,
Hoquen en qichenic e mâ tenvalijen.

(300) Evelse er memes Doue, eol an Den,
Pa ro dezân sclerder, a lèz ténvalijen
E qichen ur sclerder, evit ma compreno
N'en deo qet dezân eo, mes d'an hini en ro.

Parzo eta d'an Den al loar, ur melezour,
An eol imach Doue, evessa-ta, den paour,
Evessa, consider pez seurt comparêson
A c'heus gant da Grouer, ar gêir berfection.

Pa ve sclerder an Den vel al loar en e c'han,
Vis-a-vis da Zoue, ne ve diana mann,
Nac e oll c'houicquerz d'e hini comparet,
Na ve qet memeus squeud, mes ignorançz parfet.

Cetu ta va sonjou, grayo peb-rum e re;
Mar o grêr a feçon e ver oll da Zoue.
Cetu arze va son: Plijet gant va c'hrouer
E ve d'an oll util, vit e beza dister.

fin. *Clec'h, noter e Plougasnou.*

(Vol. IV, p. 277-300.)
94 str. numérotées.

(301).

Observationou
Var ar Guez amâ diaroùc.

- (2). contadel, narration, et non pas fable. Il vient de conter, raconter.
(3). Essanz, signifie existence. Je l'ai trouvé écrit tel ~~de~~ un Catechisme breton, par M. Kerampuil, prêtre, propriétaire du Bigouden, imprimé en l'an 1876. [Léon. 1776]

432

(10). Marvaill ar marvailhou est entendu ici, la merveille des merveilles, et non pas dans le sens de plaisanterie.

(21).- Nonobstant que l'Écriture ne semble n'admettre que deux matières premières, l'eau et le feu, j'ai continué d'admettre les quatre éléments à la manière ordinaire, ainsi que se voit par les strophes 78, 79 et 80.

(28).- Par uruz eus ar briedelez, on entend l'ordre exprès de produire de son espèce, que Dieu donna à Adam et à sa femme.

(29 et 34).- L'interprétation des noms d'Adam, d'Eve et de leurs enfants est tirée de mon Alphabeth, et pas de l'Écriture.

(39).- Ici, ainsi que dans l'Écriture, on n'entend parler que de la race de la femme, hac hy hac e ligne. C'est une promesse, une prophétie sur laquelle se fonda le premier espoir de l'homme - pécheur; car nonobstant que la Genèse ne fasse mention ni des prières, ni des sacrifices d'Adam, le récit des sacrifices de Caïn et d'Abel les suppose nécessairement. C'est d'après ce principe que j'ajoute à l'Écriture, oc'h heuill exempl o zud. Strophe 48. (302)

Remarquez que quelquefois je quitte l'Écriture pour mettre mes propres réflexions ou observations; surtout depuis la 82me strophe jusqu'à la fin, tout est de moi, et d'après des décompositions de mon Alphabeth. (1)

Le morceau est sans ordre, parce qu'il n'a été fait que par intervalle; mais qu'il serve à la gloire du Seigneur, c'est le but et le vœu de l'auteur.

Clec'h, not^x à plougasmou.

---

(1).- Cet alphabeth se trouve dans dans le Voyage du Finistère, par Coombry, tom. note de A. Lédan, imprimeur.

(Vol. IV, p. 301-302.)